

УДК 314.882

Мухамедова Д.Р.
студентка

*Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету*

Антоненко К.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри МЕН і бізнесу
Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету*

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

LABOR MIGRATION OF UKRAINE AS A PART OF ECONOMIC PROCESSES

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано основні чинники міграції населення України. Розглянуто основні райони міграції трудового населення. Досліджено позитивні та негативні наслідки міграційних процесів для України. Зазначено певні типи мігрантів. Висвітлено основну мету їх перебування закордоном.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, трудова міграція, ринок праці, міграційна політика.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы основные факторы миграции населения Украины. Рассмотрены основные районы миграции трудового населения. Исследованы положительные и отрицательные последствия миграционных процессов для Украины. Указаны определенные типы мигрантов. Отражена основная цель их пребывания за рубежом.

Ключевые слова: миграция, миграционные процессы, трудовая миграция, рынок труда, миграционная политика.

ANNOTATION

The article analyzes the main factors of migration of population of Ukraine. Describes the main areas of labour migration of the population. Investigated positive and negative effects of migration processes for Ukraine. Marked certain types of migrants. Reflected the main purpose of their stay abroad.

Key words: migration, migration processes, labor migration, labor market, migration policy.

Постановка проблеми. Тема трудової міграції є досить актуальною, оскільки її межі мають тенденцію до розширення з кожним роком. Економічні, політичні, соціальні та етнічні чинники є ключовими засадами укріплення думки про міграцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міграційні процеси досліджували такі вчені, як Т. Драгунов, В. Шелюк. Зокрема, питання трудової міграції розкрили Д. Крапивенко та О. Гнибіденко. Зовнішню міграцію досліджено в працях А. Гайдуцького, О. Малиновської, С. Метелєва.

Мета статті полягає у визначенні основних причин міграційних потоків, дослідженні районів зосередження українських мігрантів, висвітленні основних наслідків таких процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значні геополітичні трансформації справляють вплив на всі без винятку аспекти життя суспільства, зокрема на міграційні процеси. Україна переживає бум внутрішньої та зовніш-

ньої трудової міграції. Трудовій міграції закордон сприяють регіональні економічні традиції, бажання покращити вже наявні фінансові статки або змінити країну для реалізації кращих кар'єрних сподівань [1]. Девальвація гривні, низька довіра до банківської системи, безробіття, зростання цін та тарифів, проблеми в галузях охорони здоров'я та освіти, відсутність адекватної соціальної політики та пенсійної реформи – всі ці чинники разом впливають на всіх без винятку громадян та змушують реально замислитися над своїм буттям активну частину українців.

Найбільша частина українців їде закордон на сезонні заробітки, аби вижити. Здебільшого перевага віддається роботі в країнах ЄС та Росії, але традиційно найбільший ринок трудової міграції до Росії поступово скорочується. Основна відмінність українського працівника від хвилі мігрантів із країн Азії та Африки полягає в його вмотивованості на досягнення конкретних економічних результатів своєї праці. Тобто закордон їдуть саме ті українці, які не реалізували або не масштабували свої досягнення в Україні, й це є головною проблемою для держави. Адже мігрують найбільш здібні та мотивовані робітники, менеджери, кваліфіковані фахівці. Однак варто відзначити, що найбільшу економічну користь державі приносять саме нелегальні доходи мігрантів, які ті всіма можливими способами передають на Батьківщину. Поки вітчизняний уряд намагається втримати економічну ситуацію, розвинені країни вирішують свої проблеми на ринку праці за рахунок трудових мігрантів, зокрема з України. В середньому показник трудової міграції українців серед країн ЄС збільшився на 30% (найбільше їдуть до Польщі, Німеччини, Італії, Чехії, країн Скандинавії, США та Канади). Експерти зазначають, що на кінець 2016 року в Україні жили близько 17,4 млн. людей працездатного віку. При цьому рівень безробіття становить близько 9,4%, або 1,7 млн. осіб. Найактивніший відтік робочої сили закордон спостерігається в Закарпатті. Проте найвищі темпи падіння чисель-

ності населення спостерігаються навіть не на заході, а в декількох центральних і північних областях України [6].

Причиною трудової міграції все ж таки можна назвати те, що, розчаровуючись у роботі на Батьківщині, багато працездатних українців цілеспрямовано шукають роботу закордоном, де виконують роботу, яка не вимагає високих кваліфікацій. Там можна заробляти в декілька разів більше, ніж в Україні отримує людина з вищою освітою. Пропозиція прибуткової роботи нині є однією з головних причин міграції, за підсумками 2016 року близько 28% українського населення покинули країну саме через це [5]. Збройний конфлікт на сході України став причиною для 27% українців. Економічні проблеми в країні (19%) і сімейні обставини (18%) стали вагомою причиною для 37% українців. Близько 5% вважають, що в Україні відсутні умови для самореалізації, а 3% їдуть через політичну нестабільність (рис. 1).

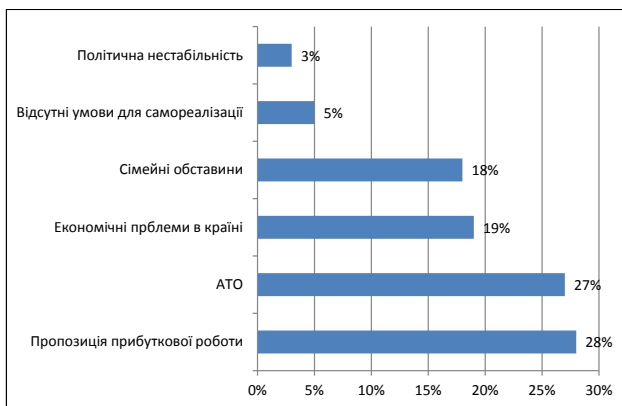

Рис. 1. Причини трудової міграції населення України, %

Дуже часто українці їдуть закордон, щоб заробити гроші там і відкрити бізнес в Україні. Це, безперечно, є вагомою складовою у розвитку української економіки. Іншими причинами є отримання громадянства і гідна оплата праці, яку запропонували у тій чи іншій країні. Також негативно на вітчизняному ринку праці відображається світова фінансова криза, яка поглиблює всі наявні проблеми. Одним із проявів фінансово-економічної кризи є скорочення попиту на робочу силу, що призводить до скорочення робочих місць і тягне за собою безробіття. Внаслідок цього люди мусять шукати заробітку за межами нашої держави. Глибина і системний характер кризи в Україні оцінюються більшістю експертів як такі, що значно перевершують європейські, що обов'язково виявляється у падінні і без того низької заробітної плати, особливо у валютному еквіваленті.

Також важливо зазначити, що до трудових мігрантів належать студенти, які обирають для себе навчальні заклади і знаходять роботу під час навчання. Така умова досить поширена серед країн, які надають певні послуги мігран-

там. Погані умови праці і низькі зарплати є причинами покинути Україну і завершити освіту там, де існують виборність курсів, матеріальна база для навчання та перспективи майбутнього працевлаштування. Понад 50 тис. студентів з України навчаються в одній тільки Польщі, і з кожним роком цей показник росте, позбавляючи Україну кваліфікованих талановитих громадян, які будуть працювати на економіки інших країн [4]. Згідно зі словами експертів молодь з України охоче їде за дипломами бакалаврів до Польщі, Чехії та Словаччини. Ці країни отримують від Євросоюзу гранти, розраховані на певну кількість студентів. Сьогодні поляки, чехи, словаки їдуть вчитися далі на Захід, тому їхні місця займає українська молодь. У результаті кількість професіоналів, здатних ефективно управляти, створювати продукт або успішно реалізовувати наявний, стрімко скорочується.

Не маючи можливості отримувати гідні зарплати тут, інженери, програмісти, технологи та інші фахівці мігрують у країни Західної і Північної Європи, Америки та Азії, де отримують просто космічні за мірками України зарплати і гідний рівень життя, розвинену систему охорони здоров'я і права. Навіть в Україні високооплачувані фахівці найчастіше працюють на іноземні компанії, які можуть оплатити роботу дорогого професіонала. Такий «відтік мізків» дуже негативно відображається на економічній ситуації в нашій державі.

Країнам, які обирають трудові мігранти з України, вдається підтримувати економічне зростання завдяки робочій силі. Угорщина збирається розширити кількість вакансій для трудових мігрантів на 50 тис., Чехія, де вже працює 220 тис. українців, збирається створити ще 140 тис. вакансій [3]. Проте головним імпортером українських працівників, безсумнівно, є Польща, де у 2016 році для українських робітників було відкрито 900 тис. робочих віз, і ця цифра не є остаточною. Тим часом Союз підприємців Польщі відзначає, що зростання кількості мігрантів з України принесло польському бюджету майже 2 млрд. євро за рік – сума, яка більш ніж удвічі перевищує третій транш України від МВФ.

Будівництво є найбільш поширеною сферою працевлаштування серед чоловіків трудових мігрантів, а допомога по дому – серед жінок. Світова економічна криза не сильно вплинула на ці сектори зайнятості, адже, незважаючи на безробіття, громадяни ЄС здебільшого не бажають виконувати таку роботу за наявності вищого рівня професійної кваліфікації, аніж той, що необхідний в цих секторах.

Значною проблемою є і нелегальний характер трудової міграції з України, який, окрім погіршення трудового потенціалу нашої держави, призводить до додаткового навантаження на систему соціального забезпечення населення, оскільки мігранти, не сплачуючи пенсійні вне-

ски, не поповнюють пенсійний фонд та не забезпечують власної гідної пенсії в Україні.

Щоб зупинити зростаючу загрозу українському ринку праці, необхідно серйозно зайнятися підготовкою професійних кадрів. Поки освітні реформи почнуть діяти, мине не одне десятиліття, тому основне завдання – підвищення кваліфікації робітників – лежить на самих підприємствах. Багато компаній ІТ-галузі пропонують програми стажувань, в ході яких талановиті і старанні можуть отримати необхідні знання, яких не дають університети. Це дає змогу тим, хто успішно пройшов таке стажування, влитися в частину команди або принаймні підвищити свою кваліфікацію. Схожі стратегії існують і для інших професій, а саме для менеджерів, юристів, журналістів, економістів. Формування професійної команди значно підвищує ефективність компанії і дає їй можливість не тільки підвищити власний прибуток, але й впливати на ринок завдяки високим стандартам якості продукту та організації робочого процесу. Формування касти топ-менеджерів і ринкові умови праці в держсекторі зможуть дати результати всій країні. Це дасть змогу вплинути на глобальну ситуацію у сфері трудової міграції в Україні, створювати робочі місця і підвищувати рівень життя. Неконкурентні зарплати і нелегкі умови праці відштовхують велику кількість чесних і кваліфікованих експертів від роботи в держструктурах, приваблюючи тих, хто не розглядає офіційну зарплату як основне джерело прибутку на посаді чиновника. В результаті на хвилі реформ Україна зіткнулася з гострою нестачею професійних кадрів з досвідом керування, які могли б очолити проведення реформ.

Висновки. Нині Україна ще не вирішила низку проблем, пов'язаних із трудовою міграцією, наприклад, відсутні поправки до зако-

нодавства, які би враховували трудовий стаж мігранта до загального стажу для майбутнього нарахування пенсій [2]. За умов розбудови привабливого бізнес-клімату для розвитку малого та середнього підприємництва саме зароблені кошти закордоном могли б стати рушієм реформ та змін в економіці України. Зупинити міграцію з країни неможливо. Країни, які стикаються з міграцією, повинні думати, як зберегти зі своїми громадянами зв'язок і залучати їх інвестувати гроші в створення свого бізнесу на Батьківщині. Замість того, щоб обмежувати рух капіталів та намагатися оподаткувати кожен зароблену копійку трудового мігранта, держава могла би створити низку умов для легалізації капіталів, їх збереження та примноження з користю для вітчизняної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. У пацці економічної безвиході: нові ризики трудової міграції для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slovoidilo.ua/2016/06/15/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika/u-pastczy-ekonomichnoyi-bezvyxodi-noviryzyky-trudovoyi-mihracziyi-dlya-ukrayiny>.
2. Міграція як чинник розвитку в Україні. – К. : MOM, 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migra-ciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf.
3. Імміграція в Україну. Еміграція з України. Статистика – факти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.inforegion.com.ua/immigracija-v-ukrainu-emigracija-z-ukraini4>.
4. Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.iom.org.ua.
5. Офіційний сайт МОП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ilo.org.
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.